

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Зарубіжний досвід протидії поширенню неправдивої
інформації»

Студент групи ПРм-11

Нога Михайло Ярославович

Керівник: д.ю.н., проф. Кравчук М.Ю.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ НЕПРАВДИВІЙ ІНФОРМАЦІЇ.....	5
1.1. Поняття неправдивої інформації.....	5
1.2. Види неправдивої інформації.....	8
1.3. Правове регулювання інформаційного простору.....	11
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ...15	15
2.1. Правове регулювання боротьби з дезінформацією у країнах Європейського Союзу	15
2.2. Американський досвід боротьби з неправдивою інформацією.....	18
2.3. Кримінально-правове реагування на неправдиву інформацію в сучасному світі.....	20
Висновки до розділу 2.....	22
РОЗДІЛ 3. ІМЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	24
Висновки до розділу 3.....	27
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Останніми роками проблема поширення недостовірної, навмисно спотвореної інформації набула особливої гостроти, оскільки вона становить суттєвий ризик для інформаційної безпеки та суспільної стабільності. Одним із найнебезпечніших проявів цього явища є поширення так званої «зараженої» інформації, котра носить замовний характер й спрямовується на маніпуляцію громадської думки чи дискредитації окремих осіб/інституцій. Найбільш уразливим середовищем для поширення подібного контенту виступають соціальні мережі, які, у зв'язку з відсутністю належного контролю з боку модераторів, та й власне самих користувачів, перетворюються на сприятливий простір для поширення фейків. Великий обсяг інформаційного потоку ускладнює верифікацію даних, а відповідно зростає небезпека дезінформації.

Особливо дане питання є актуальним та проблемним для України саме зараз, коли від 24 лютого 2022 року на нашій території триває кровопролитне російське вторгнення, коли країна-агресор поширює фейкову інформацію у соцмережах. У цьому контексті актуальним є вивчення зарубіжного досвіду протидії поширенню неправдивої інформації, що дозволить окреслити ефективні моделі реагування та можливості їх адаптації в умовах українського інформаційного простору.

Стан наукового дослідження. Ще зовсім недавно дана тема була зовсім неактуальною та малодослідженою. Проте, суворі виклики сучасного світу, де інформаційні технології шалено мчуть вперед, де на людську свідомість впливає неправда/фейк, зарубіжний досвід у сфері боротьби з неправдивою інформацією набуває неабиякого значення. Зауважимо, що дана проблема була досліджена у наукових працях Арсеновича Л., Андрушківа Б., Вахрамєєва Б., Гагалюк О., Кирич Н., Кравчука В., Мельник Ю., Погайдак О., Євсюкової О., Звездетської О., Маляренко В., Павленко Т., Ткаченко О., Улічева О. та ін.

Метою курсової роботи виступає аналіз зарубіжного досвіду протидії поширенню неправдивої/фейкової інформації, виявлення ефективних правових, інституційних та практичних механізмів протидії дезінформації, а також оцінки можливості їх адаптації в українському законодавстві.

Відповідно до вказаної мети слід вирішити наступні **завдання**:

- ✓ розглянути поняття неправдивої інформації;
- ✓ проаналізувати види неправдивої інформації;
- ✓ визначити правове регулювання інформаційного простору;
- ✓ проаналізувати правове регулювання боротьби з дезінформацією у країнах Європейського Союзу;
- ✓ охарактеризувати американський досвід боротьби з неправдивою інформацією;
- ✓ проаналізувати кримінально-правове реагування на неправдиву інформацію в сучасному світі;
- ✓ розглянути можливість імплементації досвіду зарубіжних країн щодо протидії поширенню неправдивої інформації в законодавство України.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, пов'язані з поширенням недостовірної інформації та заходами з її виявлення, нейтралізації та запобігання на міжнародному рівні.

Предметом дослідження є нормативно-правові акти, наукові підходи та комунікаційні інструменти зарубіжних країн, які регламентують протидію неправдивій інформації.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, до яких входять шість підрозділів, висновку та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 34 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ НЕПРАВДИВІЙ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Поняття неправдивої інформації

В сучасну інформаційну епоху дослідження неправдивої інформації, навіть, важко переоцінити. Шаленими темпами безконтрольно інформація через усі можливі ресурси/мережі. За таких умов неправдива, як тепер її ще називають – фейкова інформація, становить значну загрозу для окремих осіб/суспільства всіх демократичних держав. Особливо небезпечна така інформація для України, яка живе від 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану. Зокрема, коли «у медіасфері домінують соціальні мережі та онлайн-джерела новин, зацікавлені сторони можуть легко маніпулювати громадською думкою шляхом поширення неправдивих наративів, впливати на думки й рішення інших та підривати довіру до державних та соціальних інституцій» [1, с. 18].

Розглянемо визначення поняття «неправдива інформація». Тут одразу слід наголосити, що в українському законодавстві дане визначення відсутнє. Поруч із тим, законотворець визначає ряд суміжних понять, котрі використовуються у національних нормативно-правових актах та судовій практиці. Зокрема:

1. Ст. 1 Закону України «Про інформацію» дає визначення інформації загалом: «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [2].

2. Ст. 24 Закон України «Про доступ до публічної інформації» передбачає відповідальність за «надання або оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації» [3], проте поняття «неправдивої інформації» не згадується.

3. Ст. 277 Цивільного кодексу України передбачає спростування недостовірної інформації, яка ганьбить особу або ж порушує її права. Вважаємо, що в даній статті поняття «недостовірна інформація» фактично є твердженням про факти, які не відповідають дійсності, що є найближчим до поняття «неправдива інформація» [4].

4. Ст. 259 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності [5].

5. Закон України «Про медіа» один раз згадує про «дезінформацію» та безліч разів йдеться про «недостовірну інформацію», хоч тлумачення цих понять законодавець також не дає [6].

6. Стратегія інформаційної безпеки теж неодноразово звертається до поняття «дезінформація», хоча визначення даного поняття знову ж таки не дає [7].

Отже, у чинному українському законодавстві наразі відсутнє визначення поняття «неправдива інформація». Натомість у нормативно-правових актах використовуються суміжні терміни — «недостовірна інформація», «неточна», «неповна», «завідомо неправдива», а також «дезінформація». Найближчим за змістом до розуміння неправдивої інформації є термін «недостовірна інформація», що позначає фактичні твердження, які не відповідають дійсності. Водночас відсутність уніфікованого законодавчого тлумачення породжує труднощі в правозастосуванні, створює підґрунтя для різночитань та потребує подальшого нормативного врегулювання.

Після короткого екскурсу в національне законодавство України, вбачається за доцільне звернутися до зарубіжного досвіду правового регулювання поняття неправдивої інформації.

Отож, чутки є настільки масовим соціальним явищем, що з часом навіть ті, хто спочатку сумнівався, починають сприймати їх як правду. Люди прагнуть отримати хоча б якусь інформацію, часто не зважаючи на її достовірність. Основне призначення чуток може полягати в тому, щоб викликати тривогу, страх/розгубленість. Найбільш неймовірні й нелогічні слухи поширюються особливо швидко — навіть, якщо в них не вірять, їх передають далі через емоційний резонанс або здивування.

Для чого неправдива інформація поширюється серед населення. Кравчук В.Л. з цього приводу наводить приклад Бангладешу, де «прийшли вибори,

опозиція втратила голоси виборців. Для того, щоб відновити довіру громадян до своєї структури, опозиціонери вирішили показати неспроможність влади. Тобто опозиція, яка на той час суттєво програвала владі, хотіла зірвати відкриття одного з найбільших будівельних проектів і дестабілізувати політичну та соціальну ситуацію в країні. Спеціалісти, які вивчали чутки, були впевнені, що у Бангладеші було використано технологію чуток-залякування. Поміж населення запустили інформацію, що підтвердила найстрашніші побоювання людей і спричинила негативні емоції у суспільстві» [8, с. 477].

Політтехнологи/політики часто застосовують чутки як інструмент у виборчих кампаніях. Іноді вони запускають певну неправдиву інформацію під виглядом результатів соціологічного опитування, не стільки з метою дізнатися громадську думку, скільки для того, щоб нав'язати виборцям потрібний меседж, спрямований проти політика-суперника.

Також чутки/неправдива інформація використовуються не лише для дискредитації опонентів, а й для захисту власного кандидата від можливих негативних вкидів. Зокрема, можуть навмисно поширюватися непривабливі факти з минулого кандидата, приміром, інформація щодо кримінального провадження, котре згодом було закрито/завершилось виправдувальним вироком. Цю технологію називають так званим «щепленням»: негативна, іноді й неправдива, інформація подається у вигляді дрібної, жартівливої/несерйозної чутки.

У результаті суспільство поступово втрачає емоційну реакцію на таку тему, і, навіть, серйозне викриття надалі вже не справляє враження на виборців.

Як загрозу безпеці Європейського Союзу (надалі – Євросоюзу, ЄС) дезінформацію розглядає Звоздетська О., яка переконана, що така інформація підриває не лише інформаційну безпеку європейських держав, але й загрожує їх основним демократичним цінностям. А тому ми цілком підтримуємо думку науковиці щодо того, що феномен «дезінформації» важко вивчити, бо є «наявність чисельної термінології, яка позначає неправдиву інформацію,

зокрема фейки, дезінформація, пропаганда, маніпулювання інформацією, інформаційний розлад» [9, с. 31].

1.2. Види неправдивої інформації

У сучасному інформаційному просторі поширення неправдивої інформації набуло масштабного характеру.

У науковій літературі, інформаційному праві та медіа-аналітиці виокремлюють декілька основних видів неправдивої інформації, незалежно від юрисдикції. Існує багато різних думок з приводу цього. Наведемо наступну класифікацію неправдивої інформації на основі дослідження наукових точок зору у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. Класифікація неправдивої інформації (складено автором)

Вид неправдивої інформації	Основна ознака	Намір поширювача	Приклад
Дезінформація (disinformation) – навімисне поширення неправдивої інформації з метою ввести в оману, маніпулювати або шкодити	Брехня	Навімисний	Політична маніпуляція
Місінформація (misinformation) – ненавімисне поширення неправдивої інформації – людина вірить, що це правда	Брехня	Ненавімисний	Перепост фейку
Фейкова інформація (fake news) – повністю або частково вигадані факти	Вигадка	Різний (часто навімисний)	«Чіпування людей»

Продовж. табл. 1.1.

Малінформація (malinformation) – поширення правдивої, але шкідливої інформації в неправильному контексті або з метою зашкодити	Правда	Навмисний	Злиття компромату
Маніпуляція (manipulated content) – частково правдива інформація, яка сфабрикована або перекручена (наприклад, змінені фото, відео)	Змішаність	Навмисний	Фотошоп, монтаж
Пародія / сатира – створюється без наміру ввести в оману, але іноді сприймається як правда	Вигадка	Без наміру	Гумористичні новини

Дана класифікація являється актуальною не лише для міжнародної правової практики, але й для аналізу проблеми неправдивої інформації в нашій державі, де вона також набуває різноманітних форм і активно впливає на суспільство, особливо під час дії правового режиму воєнного стану.

Особливого розголосу зараз набуває фейкова інформація, основним завданням якої є :

- дезінформування цільової аудиторії;
- пропаганда власного бачення, політики/позиції;
- викликання агресії;
- розпалювання паніки/панічних настроїв
- підрив позиції та переконання певного індивідуума, змусивши його засумніватися;
- зміна сталої думки аудиторії/суспільства;
- спонукання до певних дій/активності;
- зацікавлення аудиторії/суспільства за допомогою вигаданих фактів;
- залякування аудиторії/суспільства тощо.

Фейкова інформація за формою може бути:

- 1) фотофейком;
- 2) відеофейком;
- 3) фейковим журналістським матеріалом [10, с. 22].

У соціальних мережах фейкову інформацію можна умовно поділити на кілька основних типів залежно від її цілей. Зокрема, це:

- фейки/повідомлення, котрі сіють паніку серед населення;
- фейки, спрямовані на розпалювання національної/расової, релігійної/соціальної ворожнечі, а також на посилення ксенофобських настроїв;
- фейки/інформація, котрі поширюють хибні думки серед користувачів з метою формування у них хибного уявлення про події/явища;
- контент/фейк, що маніпулює свідомістю аудиторії;
- фейкові повідомлення, котрі рекламують щось/когось;
- матеріали, створені з метою одержання фінансового зиску через їх масове поширення (приміром, клікбейт чи сенсаційні заголовки у так званих «жовтій пресі»);
- фейки/публікації, котрі навмисно шкодять/заплямовують репутації конкретних осіб/організацій;
- фейки, котрі носять розважальний/сатиричний характер.

Таким чином, фейкова інформація як багатогранне явище, активно використовується як інструмент впливу на свідомість людей/суспільства. Залежно від форми подачі/мети, фейк може дезінформувати/маніпулювати, викликати страх або спрямовувати суспільну думку у вигідному напрямі. Особливо небезпечними являються фейки, спрямовані на створення паніки, підлив суспільної довіри, міжетнічну/соціальну ворожнечу. В умовах сучасної інформаційної війни критичне мислення, фактчекінг та відповідальність за публікацію інформації стають ключовими факторами для збереження інформаційної безпеки як держави загалом, так й окремої особи зокрема.

1.3. Правове регулювання інформаційного простору

Поширення інформаційного впливу в соціальних мережах являється доволі складним і значущим явищем, яке потребує комплексного регулювання. Сьогодні соціальні платформи відіграють роль потужного інструменту масової комунікації, що має вагомий вплив на формування громадської думки, перебіг політичних процесів, економічні зміни та інші сфери суспільного життя. На міжнародному рівні організації, зокрема Європейський Союз (надалі – ЄС, Євросоюз), Організація Об'єднаних Націй (надалі – ООН) і Рада Європи, прагнуть виробити узгоджені підходи до забезпечення інформаційної безпеки та захисту прав користувачів в Інтернеті.

Поруч із тим, визнається існування значної різноманітності у підходах окремих держав, що ускладнює створення універсальної нормативної бази. Однак це спонукає національні уряди до впровадження власних регуляторних механізмів задля мінімізації ризиків, пов'язаних з деструктивним інформаційним впливом.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день досліджуване питання формується на стику норм внутрішнього законодавства/нормативних актів, міжнародного права, що охоплюють питання свободи вираження поглядів, інформаційної безпеки, протидії дезінформації та права на приватність. Хоч всяка держава має власне бачення стосовно даних аспектів, у міжнародній практиці вже вироблено низку загальновизнаних підходів/стандартів, котрі лягають в основу регулювання цифрових платформ.

Одним із таких основоположних документів являється Загальна декларація прав людини, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року (резолюція 217 А (III)). Зокрема, ст. 19 гарантує кожній людині право на свободу пошуку, отримання та поширення інформації ідейними засобами незалежно від кордонів [10]. Це положення забезпечує правову основу для реалізації свободи слова в соціальних мережах. Водночас, у певних ситуаціях ця свобода може підлягати обмеженням з метою захисту національної безпеки, громадського

порядку чи інших суспільно значущих інтересів. Однак у ст. 30 тієї ж Декларації підкреслюється, що жодне її положення не може трактуватись як право будь-якої особи/держави діяти всупереч правам/свободам, викладеним у документі. Таким чином, обмеження свободи слова повинні бути обґрунтованими і не порушувати базові права людини, зокрема, право на вільне поширення інформації, що гарантується ст. 19 вище зазначеного документу.

Ще одним вагомим нормативним актом у досліджуваній сфері є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, який набув чинності для України після його ратифікації українським парламентом 19 жовтня 1973 року. П. 2 ст. 19 даного документу зазначає, що «Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір» [11].

Не менш важливим міжнародним документом виступає Резолюція A/HRC/RES/49/21 «Роль держав у боротьбі з негативним впливом дезінформації на здійснення та реалізацію прав людини», ухвалена 01 квітня 2022 року Радою з прав людини [12]. Дана Резолюція робить наголос на те, що дезінформація може становити загрозу для реалізації прав людини, а також підкреслюється провідна роль держав у протидії цьому негативному явищу. Поруч із тим, підкреслюється, що всі заходи, спрямовані на боротьбу з дезінформацією, мають відповідати міжнародним стандартам у сфері прав людини, забезпечувати право на доступ до достовірної інформації, підтримуючи свободу слова. А тому, державам пропонується запроваджувати комплексні підходи до вирішення вище окресленої проблеми через взаємодію з міжнародними інституціями, засобами масової інформації (надалі – ЗМІ), представниками бізнесу та другими заінтересованими учасниками. Особливе значення приділяється активній участі цифрових платформ, у тому числі, й соціальних мереж, у протидії поширенню дезінформації, з урахуванням необхідності забезпечення прозорості алгоритмів та додержання прав людини.

Що ж стосується зони ЄС, то тут варто згадати про наступні документи:

1) «Загальний регламент про захист даних (GDPR)», який забезпечує «по-перше – це прозорість інформації, та вільність її розповсюдження. І по-друге це захист даних при використанні соціальних мереж. Він регулює збір, обробку та поширення персональної інформації в цифровому просторі, включаючи соціальні мережі» [13, с. 174];

2) «Кодекс практики ЄС щодо дезінформації» [14], учасниками якого являються відомі технологічні платформи, компанії та соціальні мережі, такі як: Google, TikTok, Twitch, Facebook, Adobe, Threads, Twitter, Microsoft, Instagram. Саме ці компанії відповідно до даного Кодексу зобов'язалися підвищувати прозорість реклами, а також значно зменшувати вплив ботів/фейкових акаунтів;

3) Директива Євросоюзу про електронну комерцію, яка регламентує функціонування інтернет-платформ, зокрема, соціальних мереж, і переважно охоплює питання, пов'язані з комерційною діяльністю. Поруч із тим, директива містить положення, що стосуються обігу інформації та її передавання через Інтернет.

Таким чином, у сучасному цифровому середовищі соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні інформаційного простору, що зумовлює необхідність їх належного правового регулювання як на національному, так й міжнародному рівнях. Попри різноманітність підходів держав, міжнародне співтовариство вже напрацювало низку загальновизнаних стандартів, які мають сприяти забезпеченню балансу між свободою вираження поглядів, правом на доступ до інформації та необхідністю протидії дезінформації. Сукупність цих ініціатив підкреслює, що інформаційна безпека повинна базуватися на засадах дотримання прав людини, прозорості та правової визначеності.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи проведене дослідження, стає очевидно, що феномен неправдивої інформації являється складним/багатогранним явищем, що набуває

особливої актуальності в умовах воєнного стану, гібридних загроз і широкого використання цифрових технологій. Попри те, що українське законодавство наразі не містить чіткого визначення поняття «неправдива інформація», у нормативно-правових актах активно застосовуються суміжні терміни, котрі вказують на деструктивний вплив такої інформації на суспільство.

Натомість наявність різних форм фейків, їхнє цілеспрямоване використання в політичних технологіях, інформаційних кампаніях та війнах свідчить про необхідність посилення законодавчого врегулювання цього питання та вироблення єдиної термінологічної бази.

Фейкова інформація як багатогранне явище, активно використовується як інструмент впливу на свідомість людей/суспільства. Залежно від форми подачі/мети, фейк може дезінформувати/маніпулювати, викликати страх або спрямовувати суспільну думку у вигідному напрямі. Особливо небезпечними являються фейки, спрямовані на створення паніки, підлив суспільної довіри, міжетнічну/соціальну ворожнечу. В умовах сучасної інформаційної війни критичне мислення, фактчекінг та відповідальність за публікацію інформації стають ключовими факторами для збереження інформаційної безпеки як держави загалом, так й окремої особи зокрема.

У сучасному цифровому середовищі соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні інформаційного простору, що зумовлює необхідність їх належного правового регулювання як на національному, так й міжнародному рівнях. Попри різноманітність підходів держав, міжнародне співтовариство вже напрацювало низку загальновизнаних стандартів, які мають сприяти забезпеченню балансу між свободою вираження поглядів, правом на доступ до інформації та необхідністю протидії дезінформації. Сукупність цих ініціатив підкреслює, що інформаційна безпека повинна базуватися на засадах дотримання прав людини, прозорості та правової визначеності.

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ

2.1. Правове регулювання боротьби з дезінформацією у країнах Європейського Союзу

У державах Євросоюзу активізувалися процеси створення правових інструментів щодо протидії поширенню фейкових повідомлень/інформації. Значна частина країн-учасниць вже приділяє увагу нормативному врегулюванню питань відповідальності за поширення дифамаційної інформації в медіа. До поширених підходів у боротьбі з фейками/дезінформацією належать:

- здійснення контролю за контентом у соціальних мережах;
- співпраця з громадськими організаціями для виявлення неправдивих повідомлень;
- повідомлення суспільства про виявлені фейки;
- встановлення відповідальності для осіб, котрі створюють/розповсюджують такі матеріали;
- розвиток медіаграмотності серед усіх верств населення.

Погоджуємося із думкою Маляренко В.І., яка звертає увагу на те, що сьогодні дезінформація «поширюється в “індустріальних масштабах”, і значний внесок в це робить Росія. Тактика дезінформації постійно урізноманітнюється. Невипадково держава-агресор на постійній основі здійснює через свої або лояльні до РФ інформаційні ресурси заходи з дискредитації діяльності органів державної влади, а також проведення антиукраїнських інформаційних акцій. За таких умов висвітлення кращих практик зарубіжного досвіду у сфері боротьби з фейками та дезінформацією є актуальним та своєчасним в сучасних умовах» [15, с. 21-22].

Поширення фейкових новин через різноманітні канали комунікації, дезінформаційні кампанії, маніпулювання фактами, кібератаки на офіційні сайти органів публічної влади, а також втручання в електронні виборчі системи стали

не лише темою численних публікацій у міжнародних медіа, але й предметом серйозного занепокоєння на рівні політичного американського керівництва та країн Євросоюзу. У відповідь на такі виклики західні держави не тільки почали активно викривати російські інформаційні вкиди, але й усвідомили нагальну потребу у формуванні правового підґрунтя для захисту від деструктивного впливу країни-агресора. Вони ініціювали створення відповідних інституцій і почали впроваджувати законодавчі заходи.

У сучасному інформаційному просторі масове розповсюдження неправдивих повідомлень/чуток перетворилося на загрозливе явище, що може завдати шкоди як окремим людям, так і суспільству та державі загалом. Росія активно нарощує свій потенціал у цій сфері, а європейські країни неодноразово публічно заявляли про факти інформаційного впливу, диверсій/маніпуляцій з зі сторони держави-агресора з метою дестабілізації ситуації як в Євросоюзі, так й США.

Тут варто звернути увагу на те, що з метою виявлення фейків/дезінформації, а також координації зусиль для її викриття, в Євросоюзі була утворена структура під назвою «East StratCom Task Force», що допомогло краще зрозуміти техніку/тактику державних/недержавних гравців в галузі дезінформації та починати діяти на випередження.

Зазначимо, що міжнародною спільнотою балтійські країни вважаються одними із найефективніших серед європейських держав у протидії зовнішньому втручання у внутрішньополітичні процеси та кампаніям з дезінформації, що ведуться з боку росії. Зокрема, ці держави регулярно до вторгнення на українські землі зазнавали впливу російської пропаганди й були змушені виробити стратегії її стримування. Так, Литва є яскравим прикладом такої протидії, адже ситуація в її інформаційному просторі багато в чому нагадує українську. Росія, використовуючи так звані «активні заходи», намагалася всяко підірвати литовську державність та дискредитувати будь-які зусилля щодо опору її впливу. При цьому кремлівські медіа заперечували як факт окупації Литви, так й решти

країн Балтії. Зараз це саме ми спостерігаємо й в Україні, від коли 24 лютого 2022 року росія розпочала кровопролитне вторгнення на нашу землю.

Власне у сучасних умовах неправдива/фейкова інформація становить одну з найсерйозніших загроз для журналістів, яким доводиться активно з нею боротися. Попри наявність швидкого доступу до великої кількості джерел, більшість українських громадян майже не здійснює критичного аналізу отриманих даних. Більш того, спостерігається тенденція до зниження довіри до медіаресурсів. Що ж стосується Литви, то тут щороку з'являються нові телеканали зі своїми вебсайтами, які подають інформацію у вигідному для себе світлі.

Наведемо приклад на Франції, в якій Національна Асамблея у листопаді 2018 року ухвалила «Закон у сфері боротьби з інформаційними маніпуляціями, який наділяє національний регулятор широкими повноваженнями щодо припинення поширення каналами або соціальними мережами дезінформації без рішення суду у випадку, коли є підозра, що вони впливають на свідомість суспільства. Під дію цього Закону також підпали російські пропагандистські канали, які транслюються на території Франції» [15, с. 24].

У цій країні Вища аудіовізуальна рада, яка виконує функції національного регулятора, під час виборчих перегонів наділяється повноваженнями тимчасово зупиняти/скасовувати ліцензії телеканалів/радіостанцій, котрі перебувають під впливом іноземних структур, якщо буде встановлено, що такі медіа поширюють неправдиву інформацію/дезінформацію. Крім того, соціальні мережі/інтернет-платформи зобов'язані під час виборчого процесу оприлюднювати інформацію про рекламодавців та суми, котрі були сплачені за розміщення контенту. Також французький законодавець передбачив пришвидшене судове провадження у справах, що стосуються зупинення стрімкого розповсюдження фейкових новин у виборчий період.

Що ж стосується Німеччини, то тут 26 вересня 2018 року було опубліковано Кодекс практик протидії дезінформації в мережі Інтернет, котрий становить собою перелік зобов'язань, які асоціації/платформи, що

представляють рекламну галузь/рекламодавців, добровільно застосовують для боротьби з дезінформацією/пропагандою.

Польща та Великобританія у грудні 2018 року теж досягли домовленості щодо створення спільної структури, на котру покладається обов'язок займатися боротьбою з російською дезінформацією/фейками, а також про проведення щорічних консультацій, спрямованих на зменшення впливу ворожих інформаційних кампаній зі сторони рф. У свою чергу, у Великій Британії Парламентський комітет підготував та схвалив законодавчий акт, спрямований на протидію поширенню фейкової інформації.

Таким чином, стає очевидно, що в сучасних умовах поширення неправдивої інформації/дезінформації стало загрозою не лише для окремих осіб, а й для національної безпеки багатьох країн, що спонукає держави Євросоюзу до активного впровадження комплексних правових, організаційних/інформаційних заходів для її нейтралізації. На прикладі Франції, Німеччини, Литви, Польщі, Великобританії видно, що боротьба з фейками включає контроль за медіаконтентом, підвищення медіаграмотності, встановлення відповідальності за поширення неправдивої інформації та розвиток спеціалізованих структур для виявлення/запобігання інформаційним атакам. Ці дії об'єднуються спільною метою: протидіяти деструктивному впливу держави-агресора та захистити суспільство від ворожих інформаційних кампаній та маніпуляцій.

2.2. Американський досвід боротьби з неправдивою інформацією

Досліджуючи питання зарубіжного досвіду у боротьбі з неправдивою інформацією, не можна оминати увагою американське законодавство, про яке вже трішки згадувалося у попередньому підрозділі роботи. Зауважимо, що в контексті правового врегулювання інформації в соцмережах США стала однією із перших. Так, свободу слова/свободу преси гарантує Перша поправка до Конституції США [16].

Ці засади мають суттєвий вплив на законодавче регулювання соціальних медіа, гарантуючи американським громадянам право на свободу вираження поглядів без надмірного контролю. Поруч із тим, в Америці діють норми, що передбачають певні обмеження. Зокрема, положення 18 U.S.C. § 875 (c) [17] забороняє розповсюдження мови ворожнечі в мережі Інтернет, а стаття 18 U.S.C. § 373 [18] і судові рішення у справі *Brandenburg v. Ohio* [19] передбачають обмеження висловлювань, котрі прямо підбурюють до неминучих актів насильства.

Ключову роль у контролі над шкідливим контентом відіграє законодавство, спрямоване на захист дітей в онлайн-середовищі (Communications Decency Act (CDA) [20] та Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) [21]). Ці законодавчі акти дозволяючи онлайн-платформам видаляти небезпечні матеріали, забезпечуючи конфіденційність особистої інформації неповнолітніх. Більш того, серед важливих законодавчих ініціатив у США вирізняється Закон про прозорість інтернет-реклами (Honest Ads Act) [22].

Останній вище зазначений документ «зобов'язує соціальні медіа компанії розкривати інформацію про рекламодавців політичної реклами, що спрямоване на протидію втручання у вибори та забезпечення прозорості інформаційних кампаній» [13, с. 177].

Значну роль у правовому регулюванні діяльності соціальних мереж відіграє розділ 230 Закону про гідність комунікацій (Section 230 of the Communications Decency Act) [23], який звільняє платформи від юридичної відповідальності за контент, опублікований користувачами. Цей розділ дає змогу соціальним мережам здійснювати модерацію матеріалів, проте через потенційний вплив на свободу вираження та відповідальність онлайн-платформ він залишається об'єктом постійних суперечок.

Отож, підведемо підсумок: правове регулювання американських соціальних медіа охоплює широкий спектр питань – від гарантій свободи вираження поглядів до обмеження шкідливого та небезпечного контенту. З однієї сторони, принципи свободи слова формують основу законодавства і

дозволяють громадянам вільно висловлюватися без надмірного втручання держави, а з іншої сторони, американські закони спрямовані на захист неповнолітніх та відповідальну модерацію контенту.

2.3. Кримінально-правове реагування на неправдиву інформацію в сучасному світі

Поруч із вище описаними питаннями правового регулювання неправдивої інформації, є держави, у яких за поширення такої інформації передбачено не просто юридичну відповідальність, а найсуворішу з неї – кримінальну. Прикладом є Малайзія, де впроваджено Закон щодо боротьби з фейковими новинами, який передбачає суворе покарання – до шести років ув'язнення та штраф у розмірі 123 тисяч доларів за створення/розповсюдження повідомлень, новин, даних/звітів, що є повністю/частково неправдивими. Цей закон поширює свою дію як на провайдерів, так й на фізичних осіб. Більш того, дія вище зазначеного закону поширюється не лише на громадян Малайзії, а й на інформаційні матеріали, створені за кордоном, якщо в них беруть участь малайзійці.

У правозастосовній практиці зафіксовано випадки притягнення громадян до кримінальної відповідальності за критику виборчого процесу через мережу Інтернет. Прикладом є Сінгапур, парламентом якого було ухвалено законодавчий акт, спрямований на протидію фейковим новинам. Цей закон встановлює кримінальне покарання за свідоме поширення неправдивої інформації – до 10 років позбавлення волі та штраф у розмірі до одного мільйона сінгапурських доларів. Більш того, документ надає державним органам повноваження вимагати від користувачів виправлення/видалення відповідного контенту, а також дозволяє блокувати інтернет-ресурси, що розповсюджують недостовірну/неправдиву інформацію, котра має суспільне значення.

На приклад Казахстану звертає увагу Маляренко В.І. Зокрема, науковиця звертає увагу на те, що Кримінальний кодекс даної країни було доповнено ст.

274 «Поширення завідомо неправдивої інформації», яка «передбачає санкцію позбавлення волі до 7 років. Під істотною шкодою розуміється: порушення конституційних прав та свобод людини й громадянина, порушення штатної роботи організацій та установ, державних органів, провокування зриву важливих військових заходів, боєздатності військових частин тощо. Обтяжуючими обставинами є: поширення подібної інформації групою осіб або з використанням службового становища, що спричинило великі збитки, або з використанням мережі Інтернет чи ЗМІ. При цьому наслідки не є обов'язковою ознакою даного складу злочину» [15, с. 25].

Ще наведемо один приклад, де до відповідальності можуть бути притягнуті журналісти. Йдеться про чинне законодавство Єгипту, відповідно до якого владі надається дозвіл блокувати облікові записи в соціальних мережах і притягувати журналістів до відповідальності за поширення неправдивої/недостовірної інформації. Згідно з законодавством, користувачі, котрі мають понад п'ять тисяч підписників, прирівнюються до засобів масової інформації, а отже можуть бути піддані кримінальному переслідуванню за розповсюдження фейків, заклики до протестів чи інші протиправні дії. Контроль за дотриманням законодавчих норм та аналіз онлайн-контенту здійснює парламент країни.

Поруч із тим, у таких державах з авторитарними режимами подібне регулювання соціальних мереж часто викликає занепокоєння, оскільки може сприйматися зі сторони суспільства як утиск свободи слова та інструмент політичних репресій.

Таким чином, приклади Малайзії, Сінгапуру, Єгипту та Казахстану засвідчують тенденцію до запровадження жорсткого законодавчого контролю над поширенням інформації в цифровому середовищі. Як було досліджено, тут держава активно втручається в інтернет-простір, встановлюючи не просто юридичну відповідальність, а найжорсткішу з неї – кримінальну відповідальність за фейкові новини, що охоплює, навіть, матеріали, створені за межами країни або ті, які можуть впливати на громадську думку. Такі заходи, хоча й можуть бути спрямовані на захист громадського/публічного порядку та

національної безпеки, водночас викликають занепокоєння щодо потенційного зловживання владними повноваженнями, придушення свободи слова та використання юридичних інструментів для боротьби з критиками уряду та/чи політичними опонентами.

Висновки до розділу 2

На підставі проведено дослідження стає очевидно, що в сучасних умовах поширення неправдивої інформації/дезінформації стало загрозою не лише для окремих осіб, а й для національної безпеки багатьох країн, що спонукає держави Євросоюзу до активного впровадження комплексних правових, організаційних/інформаційних заходів для її нейтралізації. На прикладі Франції, Німеччини, Литви, Польщі, Великобританії видно, що боротьба з фейками включає контроль за медіаконтентом, підвищення медіаграмотності, встановлення відповідальності за поширення неправдивої інформації та розвиток спеціалізованих структур для виявлення/запобігання інформаційним атакам. Ці дії об'єднуються спільною метою: протидіяти деструктивному впливу держави-агресора та захистити суспільство від ворожих інформаційних кампаній та маніпуляцій.

Правове регулювання американських соціальних медіа охоплює широкий спектр питань – від гарантій свободи вираження поглядів до обмеження шкідливого та небезпечного контенту. З однієї сторони, принципи свободи слова формують основу законодавства і дозволяють громадянам вільно висловлюватися без надмірного втручання держави, а з іншої сторони, американські закони спрямовані на захист неповнолітніх та відповідальну модерацію контенту.

Приклади Малайзії, Сінгапуру, Єгипту та Казахстану засвідчують тенденцію до запровадження жорсткого законодавчого контролю над поширенням інформації в цифровому середовищі. Як було досліджено, тут держава активно втручається в інтернет-простір, встановлюючи не просто

юридичну відповідальність, а найжорсткішу з неї – кримінальну відповідальність за фейкові новини, що охоплює, навіть, матеріали, створені за межами країни або ті, які можуть впливати на громадську думку. Такі заходи, хоча й можуть бути спрямовані на захист громадського/публічного порядку та національної безпеки, водночас викликають занепокоєння щодо потенційного зловживання владними повноваженнями, придушення свободи слова та використання юридичних інструментів для боротьби з критиками уряду та/чи політичними опонентами.

РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Зважаючи на те, що в Україні вже четвертий рік поспіль триває російська агресія, питання імплементації зарубіжного досвіду щодо протидії поширенню неправдивої інформації в українське законодавство є навіть дуже доцільним.

Розпочнемо з ініціативи «Роззброєння дезінформації» від Державного департаменту США (надалі – Держдеп США), датована 31 липня 2023 року (U.S. Department of State «Disarming Disinformation: Our Shared Responsibility Initiative») [Disarming Disinformation 2023], яка, як звертає увагу Мельник Ю.П., «демонструє необхідність пошуку ефективних інструментів протидії пропагандистським механізмам. Прикладом Державний департамент США обрав РФ та її модель створення «фейкових веб-сторінок», на яких розміщується лояльна до воєнних злочинів країни інформація, стандартизований наратив про «колективний Захід» та «сателітезацію США» країнами-членами ЄС та Україною тощо. Обов'язком та завданням демократії Державний департамент США визначає безпосередню протидію дезінформації як на власній території, так і території країн-партнерів або країн, котрі потерпають від пропагування дезінформаційного поля» [24, с. 118].

Зазначимо, що у вище зазначеному документі Америка розглядає протидію деструктивному впливу інформаційних кампаній як один із ключових напрямів зовнішньої/внутрішньої політики. Основною метою таких кампаній/ініціатив виступає дестабілізація суспільства та легітимація подальших агресивних дій, у тому числі, й воєнного характеру. У зв'язку з цим, американські законодавці вбачають своїм завданням не лише накладення санкцій на країни-ініціатори, у тому числі й РФ, та ізоляцію держав, котрі сприяють згортанню демократичних процесів у світі, але й забезпечення належного контролю за інформаційним середовищем у межах власної юрисдикції.

Здійснення нагляду за джерелами та каналами поширення інформації в інтернеті, включаючи новинні ресурси й платформи з ознаками відкритої/прихованої пропаганди, розглядається як інструмент підтримання міжнародної стабільності. На думку Державного департаменту США, саме стабільність у глобальному вимірі має стати одним із основних критеріїв ефективності сучасного міжнародного права.

Американці у боротьбі з неправдивою інформацією/дезінформацією використовують багато різноманітних підходів/стратегій. Неправдива інформація становить серйозну загрозу для демократії та громадської довіри не лише американців, українців, але й усього світу. Проаналізувавши неправдиву інформацію/дезінформацію як негативне явище крізь призму державної інформаційної політики, вбачається за доцільне запозичити для України наступний зарубіжний досвід.

Перш за все, слід розуміти, що дезінформація як соціально-політичне явище становить собою систематизоване поширення неправдивих/спотворених інформаційних повідомлень, основною метою яких є маніпулювання громадською свідомістю та формування суспільної думки через нав'язування ідей, що суперечать демократичним цінностям. Переважно такі інформаційні впливи спрямовані на підрив стабільності у культурному або політичному середовищі, що згодом може призводити до переростання напруження у фазу збройного конфлікту. Яскравим прикладом цього стала гібридна російська агресія проти України в період 2014–2022 років, що включала, зокрема, діяльність агентурної мережі у владних структурах України, і завершилася повномасштабним вторгненням зі сторони росії 24 лютого 2022 року.

Далі слід розуміти, що як Європейський Союз, так і Сполучені Штати Америки дотримуються узгодженої/системної позиції у протидії неправдивій інформації/дезінформації, розглядаючи її як загрозу правовій та політичній стабільності. Зокрема, Євросоюз активно впроваджує як нормативно-правові, так і інституційні механізми впливу, залучаючи до цього не лише органи Ради

Європи та Європейської комісії, а й громадські ініціативи, зокрема, й такі як European Movement International.

Погоджуємося із думкою Мельник Ю.П., що стабілізувати дезінформаційне середовище в Україні можливо шляхом «унормування положень профільного Закону України «Про інформацію» № 2657-XII із діяльністю профільних інституцій, як-от РНБО та Центр протидії дезінформації (ЦПД) при останньому» [24, с. 119].

І тут варто звернути увагу на те, що 11 березня 2021 року при Раді національної безпеки і оборони України було створено Центр протидії дезінформації/Center for Countering Disinformation, введеного в дію Указом Президента України від 19.03.2021 № 106. Даний Центр здійснює заходи стосовно протидії поточним/прогнозованим загрозам національній безпеці/інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, протидія/виявлення неправдивій інформації/дезінформації, деструктивним інформаційним кампаніям/впливам, ефективній протидії пропаганді, а також запобігання маніпулювання думкою громадськості.

Подолати неправдиву інформацію не так просто. Що ж стосується складних умов, у яких зараз живе українське суспільство, коли на кожному кроці у Telegram-каналах гуляє безліч фейкової інформації, питання правди/неправди набуває ще більшого значення. А тому Україні слід переймати позитивний зарубіжний досвід боротьби із цим складним негативним явищем.

Досягти цього можна наступним чином:

- 1) посилювати діяльність Центру протидії дезінформації;
- 2) працювати над зміцненням критичного мислення в українських громадян;
- 3) працювати над посиленням міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки, особливо тепер, під час російської агресії;
- 4) працювати над забезпеченням прозорості у медіа, ЗМІ тощо;
- 5) забезпечувати безпеку інформаційних систем та розвивати кіберзахист у боротьбі з неправдивою/фейковою інформацією;

6) контролювати та регулювати соцмережі/платформи, де може поширюватися неправдива/фейкова інформація;

7) адаптувати чинне національне законодавство у сфері кібербезпеки до вимог сьогодення та викликів воєнного стану;

8) українським громадянам слід ретельніше перевіряти факти та стежити лише за перевіреними достовірними джерелами інформації;

9) працювати над співпрацею між різними секторами. Для прикладу, органам державної влади із ініціативами громадянського суспільства, такими як: StopFake, Detector Media, Ukrainian Fact-Checking Projects: VoxCheck (VoxUkraine) тощо.

Висновки до розділу 3

Таким чином, Україні слід переймати позитивний зарубіжний досвід боротьби із неправдивою/фейковою інформацією, дезінформацією. Досягти цього можна через посилення діяльності Центру протидії дезінформації; роботою над зміцненням критичного мислення в українських громадян; над посиленням міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки, особливо тепер, під час російської агресії; над забезпеченням прозорості у медіа, ЗМІ тощо; забезпечення безпеки інформаційних систем та розвитку кіберзахисту у боротьбі з неправдивою/фейковою інформацією; контроль соцмереж/платформ, де може поширюється неправдива/фейкова інформація; адаптація чинного національного законодавства у сфері кібербезпеки до вимог сьогодення та викликів воєнного стану; робота над співпрацею між різними секторами – органами державної влади та ініціативами громадянського суспільства, такими як: StopFake, Detector Media, Ukrainian Fact-Checking Projects: VoxCheck (VoxUkraine), а також українським громадянам слід ретельніше перевіряти факти та стежити лише за перевіреними достовірними джерелами інформації тощо.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження з теми «Зарубіжний досвід протидії поширенню неправдивої інформації», доцільно зробити наступні висновки:

1. Феномен неправдивої інформації являється складним/багатогранним явищем, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, гібридних загроз і широкого використання цифрових технологій. Попри те, що українське законодавство наразі не містить чіткого визначення поняття «неправдива інформація», у нормативно-правових актах активно застосовуються суміжні терміни, котрі вказують на деструктивний вплив такої інформації на суспільство. Натомість наявність різних форм фейків, їхнє цілеспрямоване використання в політичних технологіях, інформаційних кампаніях та війнах свідчить про необхідність посилення законодавчого врегулювання цього питання та вироблення єдиної термінологічної бази.

2. Фейкова інформація як багатогранне явище, активно використовується як інструмент впливу на свідомість людей/суспільства. Залежно від форми подачі/мети, фейк може дезінформувати/маніпулювати, викликати страх або спрямовувати суспільну думку у вигідному напрямі. Особливо небезпечними являються фейки, спрямовані на створення паніки, підлив суспільної довіри, міжетнічну/соціальну ворожнечу. В умовах сучасної інформаційної війни критичне мислення, фактчекінг та відповідальність за публікацію інформації стають ключовими факторами для збереження інформаційної безпеки як держави загалом, так й окремої особи зокрема.

3. У сучасному цифровому середовищі соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні інформаційного простору, що зумовлює необхідність їх належного правового регулювання як на національному, так й міжнародному рівнях. Попри різноманітність підходів держав, міжнародне співтовариство вже напрацювало низку загальновизнаних стандартів, які мають сприяти забезпеченню балансу між свободою вираження поглядів, правом на доступ до інформації та необхідністю протидії дезінформації. Сукупність цих

ініціатив підкреслює, що інформаційна безпека повинна базуватися на засадах дотримання прав людини, прозорості та правової визначеності.

4. У сучасних умовах поширення неправдивої інформації/дезінформації стало загрозою не лише для окремих осіб, а й для національної безпеки багатьох країн, що спонукає держави Євросоюзу до активного впровадження комплексних правових, організаційних/інформаційних заходів для її нейтралізації. На прикладі Франції, Німеччини, Литви, Польщі, Великобританії видно, що боротьба з фейками включає контроль за медіаконтентом, підвищення медіаграмотності, встановлення відповідальності за поширення неправдивої інформації та розвиток спеціалізованих структур для виявлення/запобігання інформаційним атакам. Ці дії об'єднуються спільною метою: протидіяти деструктивному впливу держави-агресора та захистити суспільство від ворожих інформаційних кампаній та маніпуляцій.

5. Правове регулювання американських соціальних медіа охоплює широкий спектр питань – від гарантій свободи вираження поглядів до обмеження шкідливого та небезпечного контенту. З однієї сторони, принципи свободи слова формують основу законодавства і дозволяють громадянам вільно висловлюватися без надмірного втручання держави, а з іншої сторони, американські закони спрямовані на захист неповнолітніх та відповідальну модерацію контенту.

6. Приклади Малайзії, Сінгапуру, Єгипту та Казахстану засвідчують тенденцію до запровадження жорсткого законодавчого контролю над поширенням інформації в цифровому середовищі. Як було досліджено, тут держава активно втручається в інтернет-простір, встановлюючи не просто юридичну відповідальність, а найжорсткішу з неї – кримінальну відповідальність за фейкові новини, що охоплює, навіть, матеріали, створені за межами країни або ті, які можуть впливати на громадську думку. Такі заходи, хоча й можуть бути спрямовані на захист громадського/публічного порядку та національної безпеки, водночас викликають занепокоєння щодо потенційного зловживання владними повноваженнями, придушення свободи слова та

використання юридичних інструментів для боротьби з критиками уряду та/чи політичними опонентами.

7. Україні слід переймати позитивний зарубіжний досвід боротьби із неправдивою/фейковою інформацією, дезінформацією. Досягти цього можна через посилення діяльності Центру протидії дезінформації; роботою над зміцненням критичного мислення в українських громадян; над посиленням міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки, особливо тепер, під час російської агресії; над забезпеченням прозорості у медіа, ЗМІ тощо; забезпечення безпеки інформаційних систем та розвитку кіберзахисту у боротьбі з неправдивою/фейковою інформацією; контроль соцмереж/платформ, де може поширюється неправдива/фейкова інформація; адаптація чинного національне законодавство у сфері кібербезпеки до вимог сьогодення та викликів воєнного стану; робота над співпрацею між різними секторами – органами державної влади та ініціативами громадянського суспільства, такими як: StopFake, Detector Media, Ukrainian Fact-Checking Projects: VoxCheck (VoxUkraine), а також українським громадянам слід ретельніше перевіряти факти та стежити лише за перевіреними достовірними джерелами інформації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вахрамеев Б. Поняття «фейкові новини» в англomовному медіапросторі. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*. Випуск 57. С. 15–22. URL: <http://filol.dspu.in.ua/index.php/filol/article/view/392/375> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12?find=1&text=%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 32, ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17?find=1&text=%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40-44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/> (дата звернення: 10.03.2025).
6. Про медіа : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2023, №№ 47-50, ст. 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#top> (дата звернення: 10.03.2025).
7. Стратегія інформаційної безпеки : затверджено Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021?find=1&text=%D0%B4%D0%>

- B5%D0%B7%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80#Text (дата звернення: 10.03.2025).
8. Кравчук В. Л. Зарубіжний досвід протидії поширенню фейкової інформації. С. 477–478. URL: <https://surli.cc/apfysi> (дата звернення: 10.03.2025).
 9. Звоздецька О.Я. «Дезінформація як загроза національній безпеці Європейського Союзу: проблеми та підходи», *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. Т. 43, с. 30–39, 2021. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua> (дата звернення: 20.03.2025).
 10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція Ради Європи (2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.03.2025).
 11. Європейська конвенція про права людини (б.д.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 20.03.2025).
 12. Організації Об'єднаних Націй. (2022). Роль держав у протидії негативному впливу дезінформації на здійснення та реалізацію прав людини. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/g22/296/55/pdf/g2229655.pdf?OpenElement> (дата звернення: 20.03.2025).
 13. Ткаченко О.С., Ільєнко А.В., Улічев О.С., Мелешко Є.В., Смірнов О.А. Правові засади поширення інформаційних впливів в соціальних мережах. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. № 2 (26), 2024. С. 170–188. URL: <https://www.csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/685/556> (дата звернення: 20.03.2025).
 14. The Strengthened Code of Practice on Disinformation 2022. (2022). URL: <https://disinfocode.eu/wp-content/uploads/2023/01/The-Strengthened-Code-of-Practice-on-Disinformation-2022.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).
 15. Маляренко В.І. Кращі практики зарубіжного досвіду боротьби з фейками та дезінформацією. *Інформація і право*. № 3 (38). 2021. С. 21–27.

- 16.Конституція США, Першапоправка. (б. д.). URL: <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/#:~:text=Congress%20shall%20make%20no%20law,for%20a%20redress%20of%20grievances> (дата звернення: 20.03.2025).
- 17.Розділ 875 Кодексу США, Загрози, 18 U.S.C. § 875. (б.д.). URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/875> (дата звернення: 22.03.2025).
- 18.Розділ 373 Кодексу США, Підбурювання до вчинення насильства, 18 U.S.C. § 373. (б.д.). URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/373> (дата звернення: 22.03.2025).
- 19.United States v. Reidel, рішення Верховного суду США, 395 U.S. 444 (1969). URL: <https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/usrep/usrep395/usrep395444/usrep395444.pdf> (дата звернення: 22.03.2025).
- 20.Законопроект S.314 – Communications Decency Act, 104-й Конгрес США (1995-1996). URL: <https://www.congress.gov/bill/104th-congress/senate-bill/314> (дата звернення: 22.03.2025).
- 21.Children's Online Privacy Protection Rule (“COPPA”).(б. д.). Federal Trade Commission. <https://www.ftc.gov/legal-library/browse/rules/childrens-online-privacy-protection-rule-coppa> (дата звернення: 22.03.2025).
- 22.The Honest Ads Act. (б.д.). U.S. Senator Mark R. Warner. URL: <https://www.warner.senate.gov/public/index.cfm/the-honest-ads-act> (дата звернення: 22.03.2025).
- 23.Department of justice’s review of section 230 of the communications decency act of 1996. (б. д.). Department of Justice | Homepage | United States Department of Justice. URL: <https://www.justice.gov/archives/ag/department-justice-s-review-section-230-communications-decency-act-1996> (дата звернення: 22.03.2025).
- 24.Мельник Ю.П. Вплив дезінформації на державну інформаційну політику: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Філософія та політологія в контексті*

сучасної культури, 2023, Т. 15, № 2. С. 114–119. URL:
<https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1182/1321> (дата звернення:
02.04.2025).